

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДУ «КЕЙС-СТАДІ» В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття посвячена методу ситуативного аналізу «кейс-стаді». Приводиться ряд прикладів по використанню даного методу в навчальному процесі ВНТУ. Описано метод «кейс-стаді», який застосовується в дистанційному навчанні студентів-заочників. Рекомендовано застосування описаного методу «кейс-стаді» в дистанційному навчанні студентів-заочників і студентів з особливими потребами.

The article is dealt with method of situational analysis of «case-study». Here is given a number of examples of using given method in the teaching process of Vinnyts'i National Technical University. The «case-study» method used in distant education of correspondence students and students with disabilities has been described.

Освіта і наука є найголовнішими чинниками утвердження України на світовому ринку високих технологій. Система освіти повинна вміти адаптуватися до мінливої ситуації, тому що вона являє собою одночасно спосіб передавання знань і практику. Прикладом такої адаптації може слугувати виникнення і розвиток дистанційної освіти.

Ріст привабливості дистанційних форм навчання у багатьох країнах, включаючи Україну, пояснюється науково-технологічними і структурно-економічними змінами і пов'язаною з цим потребою у підвищенні кваліфікації, перекваліфікації.

Використання методів дистанційної освіти дозволяє одержувати навчання у віддалених районах, учитися без відриву від основної роботи, навчити осіб з обмеженими фізичними можливостями. Використання сучасних засобів електронних комунікацій дозволяє забезпечити контакт між студентом і викладачем, віддаленими один від одного на сотні або тисячі кілометрів [2, С. 7].

Ми відносимо види навчання, за яких переважає односторонній зв'язок між навчальним закладом (викладачем) і студентами, до першого етапу розвитку навчання на відстані, а за умов наявності переважно двостороннього зв'язку (зворотного) — до другого етапу, наприклад, до навчання з використанням відеоконференції [5, С. 35].

У вітчизняній та зарубіжній літературі опубліковано багато статей, методичних розробок, монографій та інших матеріалів стосовно розвитку навчання на відстані на обох етапах його розвитку у світовому масштабі, наприклад, [5], в окремій країні [8, С. 375], навчальному закладі [8, С. 598] або організації [8, С. 389].

Рік тому у Вінницькому національному технічному університеті у структурі Інституту магістратури, аспірантури і докторантури було створено університетський Центр дистанційної освіти (ЦДО). У комп'ютерному центрі виділено клас комп'ютерів, а також велику аудиторію, укомплектовану проекційною і передавальною апаратурою під дистанційну освіту.

ЦДО здійснює адаптацію системи дистанційного навчання: перекладає українською мовою потрібну документацію, готує методичні вказівки для викладачів і студентів із використанням системи eLearning Server. Внутрішня університетська Інтернет-мережа дистанційного навчання дозволяє використовувати цю систему для студентів денної та заочної форм навчання в університеті. До кінця року планується відкриття зовнішнього Інтернет-сервера дистанційного навчання.

У ВНТУ функціонує сайт ЦДО, Web-сервер для користувачів та сайт безкоштовного ліцензійного програмного забезпечення.

Завершується розробка програмного забезпечення технології потрібної публікації навчальних посібників для дистанційного навчання. Це дозволяє отримати за кейс-технологією друкарський макет, створити веб-сторінки та електронні посібники для дистанційного навчання через Інтернет [6, С. 3].

У процесі навчання молоді, що має функційні обмеження, усе більш популярного значення набуває метод «кейс-стаді». Він важливий особливо тому, що люди, які навчаються, мають певний психологічний бар'єр, так званий комплекс, а метод «кейс-стаді» допомагає подолати його.

Ситуаційна вправа-кейс (від англійського «case» — випадок) — це опис реального випадку прийняття рішень, їх передумов та наслідків. Класичним визначенням поняття «кейс» є опис ділової ситуації, яка реально існувала або існує. Він містить допоміжні матеріали до ситуації: факти, роздуми, на основі яких у практичній діяльності ґрунтуються рішення. Ендрю Тоул додає до цього: «Кейс — специфічний каталізатор, який сприяє прискоренню процесу навчання внесенням в нього практичного досвіду» [1, С. 5].

У різних словниках можна зустріти таке визначення «кейс-стаді» (*case study method* — переклад у даному разі наступний: метод навчання на основі розгляду випадків та ситуацій) — технологія навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних та інтпих ситуацій і яка полягає в тому, що стажер, ознайомившись з описом деякої проблеми, самостійно аналізує ситуацію, діагностує проблему, представляє сво: знахідки і розв'язки в дискусії з іншими стажерами.

Одним із найбільш цікавих і, напевно, вдалих визначень «кейс-метода» подано в працях одного з основоположників методу навчання С. Ролана Крістенсена: «Кейс-метод — це опис ситуації, яка містить проблему, що примушує засумніватися навіть досвідчених практиків. Викладена у формі розповіді, вона спонукає студентів взяти в її розв'язанні безпосередню участь. У кейсі наводиться повна інформація, що надає учасникам можливість після аналізу ситуації обрати, принаймні, два життєво необхідних рішення, які можна було б застосовувати на практиці» [3, С. 62].

Піонером з поширення «кейс-стаді» у навчальному процесі є Гарвардська школа бізнесу. Вона випустила у світ повноцінну збірку практичних ситуацій «кейс-стаді» ще в 1921 р.

Спочатку ситуаційні вправи застосовувались під час вивчення юриспруденції та медицини, а з 60—70-х рр. ХХ століття викладачі економічних дисциплін почали використовувати ситуаційні вправи у навчальному процесі. За кордоном вже створено велику інформаційну базу навчальних практичних ситуацій, які розроблені багатьма викладачами з різних ВНЗ.

Нині метод «кейс-стаді» є вельми поширеним у США та розвинутих країнах Європи, де людям з особливими потребами приділяється незрівнянно більше уваги. Варто наголосити, що Україна не є винятком. Наша держава не стоїть осторонь модернізації освітянської галузі, й зарубіжний досвід викладання ситуаційних вправ «кейс-стаді» широко використовують і у нас. Перші кроки в цьому напрямку роблять і під час навчання людей з особливими потребами.

Названий метод знаходиться у стадії розроблення. Планується застосувати даний метод на кафедрі іноземних мов, враховуючи специфіку технічного ВНЗ. І хоча метод «кейс-стаді» виник як інструмент навчання студентів економічних спеціальностей, використання та втілення цього методу популярне і для студентів інших спеціальностей. Адже ідея методу ситуацій може і повинна бути застосована під час вивчення інших суспільних та спеціальних предметів, таких, як педагогіка, психологія, соціологія, політологія, іноземна мова [4, С. 3].

Значення застосування даної методики важко недооцінити, адже всім відомий вислів про те, що мудрість, яка часто-густо приходить лише з практичним досвідом, неможливо втлумачити, використовуючи лише традиційні методи навчання. Теоретичні знання лише у сукупності з практичними дадуть повноцінний результат — професійно підготовленого фахівця. «Кейс-стаді» орієнтоване здебільшого на розвиток аналітичного мислення, уміння приймати правильні рішення одночасно з розширенням і закріпленням теоретичних знань. Це — метод інтенсивного навчання.

Під час роботи над «кейс-стаді» задіяний також метод фронтального заняття, а саме: коли викладач розповідає про основні вимоги до завдання на попередньому занятті, окреслюючи головні моменти майбутньої дискусії, то знайомить студентів з методичними рекомендаціями до ситуаційної справи. Лектор є основним організатором дискусії та помічником для студентів, а не наставником, й успіх бесіди багато в чому буде залежати від правильної техніки постановки запитань. Завдання викладача — визначити не тільки загальні цілі бесіди, а й проміжні, підготувати запитання для розкручування дискусій, проробити імпульси, які спонукають до роздумів та творчості; а це і є основним у процесі навчання та виховання молоді з функційними обмеженнями.

Кейс — це не навчальний курс, це одна із ситуацій, що потребує аналізу і вирішення. Перевагами використання даного методу є активізація уваги людей з функційними обмеженнями в роботі студентів, їхньої участі в обговоренні питань, розвиток творчого мислення, можливість чіткого структурування, доповнення та закріплення знань, він сприяє розвитку здібностей студентів, робить можливим висловлення свої думок.

На нашу думку, «кейс-стаді» — комбінований метод навчання, який може поєднувати різні складові, наприклад роботу в міні-групі людей з однаковими проблемами, яка забезпечує значно більшу залученість до обговорення. Як правило, оптимальна величина такої команди складає 4—5 осіб. Кожна група отримує завдання підготувати спільний реферат, проект чи міні-доповідь з обов'язковою колективною презентацією (захистом) виконаного завдання: (проекту). Перевагою використання командної роботи є активізація роботи учасників за допомогою усунення психологічних та інших бар'єрів на шляху співпраці, котрі, як було вже зазначено, мають місце серед людей з особливими потребами [3].

Варто відмітити, що за умов використання кейсів нові знання не передаються від викладача до студентів, а виробляються безпосередньо

ними, самостійно. Ці аспекти дуже важливо довести до свідомості студентів, особливо тих, які звикли тільки до традиційних форм занять.

Такий метод покликаний розбудити дремаючий мозок студента і підштовхнути його до динамічної роботи та подальшого логічного аналізу, котрий, в міру наявного психологічного бар'єра, часто-густо відсутній у середовищі студентів з функціональними обмеженнями. Студенти самі висувають пропозицію, щоб обов'язково був присутній ліричний та історичний відступ, оскільки він сприяє підвищенню різня зацікавленості, заохочує студентів до роботи, покращує пам'ять, допомагає краще засвоїти матеріал. Слід наголосити, що половина успіху ситуаційної вправи — у дискусії, хоча основну інформацію можна одержати, лише прочитавши сам опис. Ми поділяємо думку Селевка Г. К., що дискусія — це зброя в боротьбі з психологічними труднощами [7, С. 8].

Отже, викладач (т'ьютор), виконує наступні функції: організаційну, консультативну і педагогічну.

Запитання для студентів можна умовно поділити на дві категорії: перша — запитання-завдання, що їх роздають студентам завчасно на попередньому занятті, (на них зосереджується головна проблема ситуаційної вправи), і другі — поточні запитання, тобто ті, які викладач ставить п.д час обговорення в аудиторії. Ставити доречні запитання, про які студенти раніше і не думали і яких не чули, — певний засіб пробудити в аудиторії інтерес та спокусити її до роздумів.

Викладач виступає в ролі координатора роботи, не нав'язує свою точку зору, направляє в потрібне русло за допомогою навідних запитань. Лише після загального обговорення кейсу в групі викладач має право подати власну точку зору. Далі він повертається до своєї традиційної ролі і підбиття підсумків.

У кінці ситуаційної вправи містяться: перелік запитань до «кейс-стаді», завдання для домашньої письмової роботи, додатки, тематика рефератів, загальний перелік рекомендованої літератури.

Таким чином, дистанційне навчання і метод «кейс-стаді» мають стати рівноправною формою задоволення освітніх потреб людей з особливими потребами, таким же, як очне, заочне чи екстернове.

Література

1. *Баталова В. П.* Проблема, заставляющая сомневаться // Гуманітарний вісник.— 2003.— № 2.— С 118—120.
2. *Гороховський Ю. І.* Методичні аспекти створення навчальної літератури для дистанційного навчання: Метод, посіб.— Вінниця: ВНТУ, 2004.— 121 с.

3. Каплінський В. В. 100 педагогічних ситуацій на уроках і поза уроками: шукаємо рішення: Навч. посіб. для майбутніх вчителів.— Вінниця, 2003.— 79 с.
4. Кейс-технології в навчальному процесі: математика / Укл. М. Ю. Кадемія, В. О. Капітанчук, Г. Б. Гордійчук.— Вінниця, 2004,— 62 с
5. Козлакова Г. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: Монографія.— К.: ВЦ «Прогрес», 2002.— С. 8—20.
6. Мокін Б. І. Готуємо кадри міжнародного рівня // Імпульс.— 2005.— № 7-8.— С 3—5.
7. Селевко Г. К. Современные преподавательные технологии: Учеб. пособ.— М.: Народное Образование, 1998.
8. Towards Virtualization: Open and Distance Learning, New Delhi: Kogan Page, 2002.— 728 p.

Ключові слова: дистанційна освіта, метод «кейс-стаді», метод ситуативного аналізу.

Key words: distance education, «case-study» method, method of situational analysis.